

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЦЕНСКЕ УМЕТНОСТИ И МУЗИКУ

65

Уредништво

- др Катарина ТОМАШЕВИЋ, главни и одговорни уредник
(Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, Београд)
- др Живко ПОПОВИЋ, заменик главног и одговорног уредника
(Универзитет у Новом Саду, Академија уметности)
- др Мирјана ВЕСЕЛИНОВИЋ ХОФМАН
(Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности)
- др Зоран ЂЕРИЋ
(Српско народно позориште / Универзитет у Бањој Луци, Академија умјетности)
- др Каталин КАИЧ
(Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет)
- др Зоран МАКСИМОВИЋ
(Позоришни музеј Војводине)
- др Ивана ПЕРКОВИЋ
(Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности)
- др Ира ПРОДАНОВ КРАЈИШНИК
(Универзитет у Новом Саду, Академија уметности)
- др Јернеј ВАЈС (Словенија)
(Универзитет у Љубљани, Филозофски факултет)
- др Јадвига СОПЧАК (Пољска)
(Универзитет у Лођу, Катедра за славистику)
- др Александар ВАСИЋ
(Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, Београд)

НОВИ САД
2021

CD *Трајови* – *Нова српска музика за виолончело*
 Немања Станковић, виолончело
 Metropolis Music, 2020.

Млади виолончелиста импозантне каријере Немања Станковић (рођен 1989. године) завршио је Средњу музичку школу „Др Милоје Милојевић“ у Крагујевцу у класи Боже Сарамандића, као најбољи ученик у својој генерацији, затим и Факултет музичке уметности у Београду у класи Сандре Белић, такође као студент генерације. Мастер студије завршио је на Бечком конзерваторијуму у класи Наталије Гутман, наставио усавршавање на Универзитету Моцартеум у Салцбургу код Енрика Бронција и у Фиренци код Наталије Гутман и Елизабет Вилсон. Паралелно с тим похађао је докторске уметничке студије на Факултету музичке уметности у Београду, где је са свега 25 година одбранио пројекат и постао најмлађи српски доктор уметности. Девет година био је вођа виолончелиста Београдске филхармоније и наступао са бечким ансамблом *Trio Immersio* широм света. Предавао је виолончело на Факултету уметности Универзитета у Нишу, а данас је доцент на Катедри за камерну музику Факултета музичке уметности у Београду. Свира на виолончелу аргентинског мајстора Карлоса Робертса, израђеном у Кремони 2012. године.

Глобална пандемија која је обележила 2020. годину довела је до отказивања великог броја уговорених наступа. Ову неочекивану принудну паузу у концертирању, која је многим уметницима ускратила непосредан контакт са публиком и навела их на преиспитивање о сврси и смислу свог деловања, Немања Станковић је искористио на најбољи могући начин – поручивши, најпре, нова дела за виолончело, а затим се упустивши у подухват осмишљавања интерпретација и снимања ових композиција. Као резултат настао је компакт диск под називом *Трајови*, који је крајем 2020. године објавила београдска издавачка кућа Metropolis Music, уз подршку Фонда за културна давања Сокоја. Према речима самог Станковића, пројекат је добио назив *Трајови* услед његове жеље да остави траг, то јест, сведочанство о месту и времену у којем он и његови савременици живе, стварају и боре се за опстанак уметности. Како би остварио овај циљ, уметник је поручио нова дела од осморо српских композитора различитих генерација: Драгане Јовановић (1963), Ање Ђорђевић (1970), Наташе Богојевић (1966), Ирене Поповић (1974), Иване Стефановић (1948), Милице Илић (1985), Огњена Богдановића (1965) и, најмлађег, Игора Андрића (1996). Поред остварења за соло виолончело, на албуму

су заступљена и два. Станковић је ангажовао уметнице са којима је остварио вишегодишњу сарадњу: пијанисткињу Мају Михаић, виолинисткињу Тијану Милошевић и виолончелисткињу Сандру Белић. Продуцент овог издања био је Саша Јанковић, аутор фотографија Миша Обрадовић, а дизајнер омота Јован Лакић. Програмска књижица опремљена је кратким описима композиција, где ствараоци откривају своје изворе инспирације.

Услед и даље изазовних пандемијских околности, албум још није доживео пуну концертну промоцију, која је одложена за крај 2021. године, али су поједине композиције изведене уживо у разним приликама. Поред тога, албум је уврштен у пет најбољих издања у 2020. по избору „Виолончело фондације“ из Њујорка, а добитник је и Награде града Београда „Деспот Стефан Лазаревић“ у области музике и музичко-сценског стваралаштва за 2020. годину.

Иако су, како смо истакли, на компакт диску заступљена остварења композитора различитих генерација, сви су они, условно речено, представници београдске композиторске школе и лепе их одређене заједничке карактеристике. Наиме, све композиције су писане у оквиру проширеног тоналитета, у стилским координатама постмодернизма, новог романтизма, односно, нове једноставности. Такође, одликује их традиционалан третман инструмената, без коришћења екстремних извођачких техника, затим, склоност ка ванмузичким асоцијацијама као почетном импулсу за компоновање, као и генерално „хуманистички“ приступ и тежња за комуникативношћу музике. Према су све композиције посвећене истом извођачу, свака је обојена индивидуалним печатом и сензибилитетом свог аутора, чиме је Станковић добио прилику да прикаже различите аспекте сопствене уметничке личности, коју је зналачки искористио. Драматургија издања је брижљиво осмишљена: смењују се композиције различитог карактера – романтичне, виртуозне, меланхоличне, катарзичне – тако да ни у једном тренутку не долази до засићења звуком виолончела. Овоме доприноси и чињеница да је Немања Станковић уметник који поседује изузетно богату динамичку и изражајну палету, те који са лакоћом изводи виртуозне бравуре, да би већ у следећем тренутку поринуо у најстарије слојеве српског традиционалног певања, или се пак нашао у трострукој улози глумца, певача и свирача.

Ово издање отварају три композиције за соло виолончело. Већ прва од њих, *Memory I* Драгане Јовановић, најављује да нам предстоји узбудљиво музичко путовање; одвија се кроз смену меланхоличних и драматичних звучних слика. Композиција *Пархелион* младог Игора Андрића инспирисана је истоименим светлосним феноменом, познатим и као „лажно сунце“, који настаје рефлектовањем светлости са кристала леда. Андрићев циљ био је да на различите начине и из различитих углова дочара ову игру светлости, преламање зрака „правог“ и „лажног“ сунца, што је остварено имитацијама, паралелним дисонантним интервалима и акордима, „треперавом“ фактуром и великим регистарским контрастима. С друге стране, виртуозна етида *Scappare* Ање Ђорђевић протиче у једном даху, захтевајући од интерпретатора прави технички „спринт“.

Након ове три композиције, које су Станковићу пружице прилику да демонстрира широк експресивни дијапазон виолончела као солистичког инструмента, следе камерна дела. У меланхоличној композицији *Балада за Власију* за виолончело и клавир коју је Огњен Богдановић посветио свом прерано преминулом професору Властимиру Трајковићу, као лествична основа коришћен је II Месијанов модус (октадонска лествица), као омаж Трајковићу, који је био студент Оливијеа Месијана. Виолончелиста изводи „ламент“, док клавирска пратња, у непрекинутом једноличном пулсу, дочарава откуцаје судбинског сата. Дуо Станковић–Михић изводи и *Сасвим обичну свишту* Милице Илић, пијанисткиње, мултимедијалне уметнице и композиторке из Београда. Свита се састоји из четири кратка става, који носе барокне наслове – *Прелиг, Курантиа, Сарабанда и Жиџа*; но, препознатљива барокна моторичност и мелодика заснована на остинатним и секвентним понављањима и имитацијама обогаћена је елементима *ејино* естетике и цеза

Најдужа и најекспресивнија композиција на албуму *Трајкови* дело је Наташе Богојевић, српске композиторке која већ четврт века живи и ради у Чикагу. Упркос физичкој удаљености од „матице“ – или баш због тога – композиторка се инспирисала српским појањем. Услед околности да је православна духовна музика искључиво вокална, њено дословно преношење у инструментални медиј није могуће, нити потребно. Композиторка стога приступа српском „пјенију“ као далеком сећању у свести, које постаје полазна основа за креирање изванредно богатог и упечатљивог дијалога између виолине и виолончела. Местимично виолончело преузима улогу „исона“, али у већем делу композиције два инструмента испредају свако своју „молитву“, да би се повремено сјединили у креирању моћних консонантних одјека. Композиторка успешно дочарава архаику коришћењем музичких флоскула уског мелодијског амбитуса и њиховим непрестаним варирањем и „кројењем“. Сјајни извођачи Тијана Милошевић и Немања Станковић оживели су овај имагинарни молитвени дијалог посвећено и страствено. Исти дуо извео је и сасвим другачију композицију Ирене Поповић *Поезија једној млечнољубичастој јуџира*. С обзиром на то да Ирена Поповић већ дужи низ година делује у позориштима широм Србије и региона, првенствено као многоструко награђивана ауторка примењене музике, али и као глумица и перформерка, не изненађује чињеница да је пред своје извођаче поставила и глумачке задатке. Наиме, Тијана Милошевић и Немања Станковић симултано свирају, звижде, изговарају и/или певају реченицу „This morning I am alone“. Овај текст, иначе графит исписан на згради у којој композиторка живи, понавља се најпре као мантра, да би се затим повукао у корист мотивационих порука „Beautiful day“, „Super day“ и сл., којима музичари изражавају наду да ће самоћи и изолацији ускоро доћи крај.

Албум затвара четвороставачна свита *Мала ојкروهња* Иване Стефановић, компонована за два виолончела и инспирисана свакодневним појавама или прочитаним књигама: од двобојне четке за косу (први став, *Црвено и жуџо*), до драме Семјуела Бекета (последњи став, *Ох какав диван дан*). Ова живописна музика, у виртуозном извођењу Сандре Белић и Немање Станковића,

инспирише нас да у сваком дану, у свакој ситуацији, дођемо до сопствених „малих откровења“ и да се не препуштамо меланхолији, упркос изазовима попут оних које нам је протекла година драматично наметнула.

Албум *Трајови* оставља упечатљиво сведочанство о креативности и извођачком умећу свог идејног творца. Надамо се да ће ове ефектне и комуникативне композиције наших савременика постати део стандардног репертоара, као и да ће Немања Станковић успешно наставити своју уметничку мисију.

Ивана Н. Мегућ
Музиколошки институт САНУ, Београд
ivana.medic@music.sanu.ac.rs